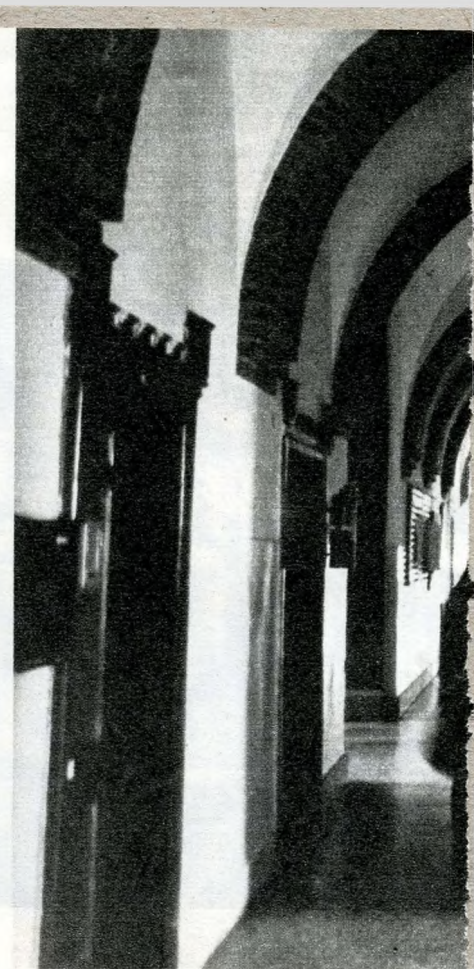
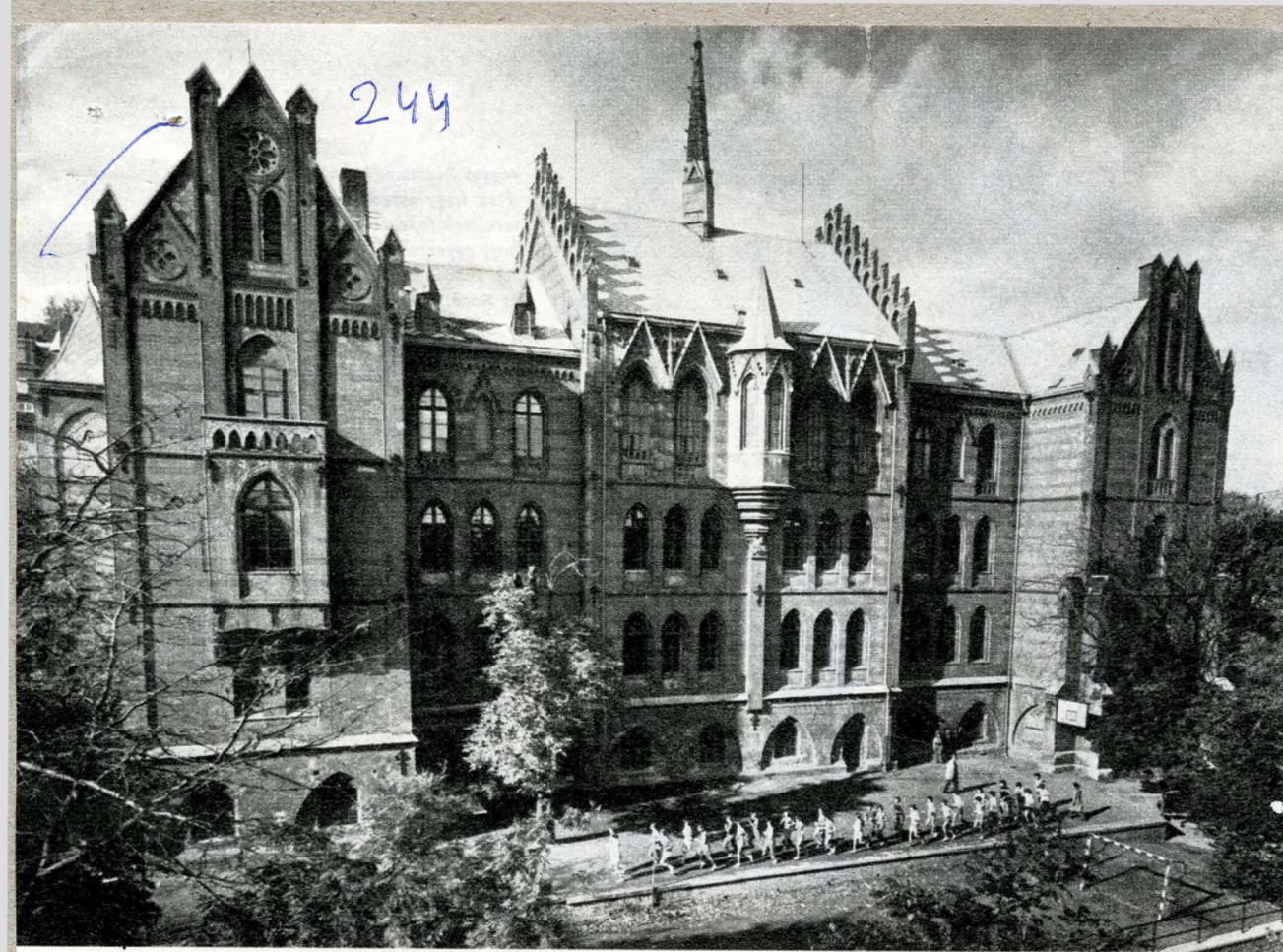

244

HONISMERET

Pollák Erika írása

A 125 éves Toldy gimnáziumban

Balla Demeter fotói

A Toldy gimnáziumnak otthont adó, a Várhegy oldalában emelkedő vöröstéglás épületet 1855-ben kezdték építeni az egy évvel korábban alapított budai Császári és Királyi Főreáliskola számára, *Reischl Antal* tervei alapján. A budai főreáliskola, amely később Toldy Ferenc nevére vette föl, és a vele egy évben alapított pesti főreáliskola, amit Eötvös Józsefről neveztek el, ma Budapest két legrégebb, folyamatosan működő középiskolája.

Reáliskolák szervezése a polgárosodás kísérőjelensége volt. Létrehozásukra már a reformkorban tettek javaslatot; az első, még három évfolyamos reáltanodákat az 1840-es évek derekán nyitották meg Pozsonyban és Pesten. Az önkényuralom idején Leo Thun gróf, a birodalom kultuszminisztere karolta fel a reáliskolák ügyét. Az oktatás kizárólagos nyelvét a németet tette. A kiegyezés után azonban a tanítás ezekben az iskolákban is magyar nyelvű lett. A reáliskolákban az oktatás nem a latinra, nem az irodalomra épült, hanem a különböző „reál” tantárgyakra: matematikára, természetrajzra, kémiára. A diákok a németen kívül a francia nyelvet is elsajátították. A polgárság gyermekeinek különböző ipari, kereskedelmi pályákra, gazdasági hivatásokra való felkészítése volt a cél.

Hogy a reáltanodákat a császári kormányzat milyen fontosnak tartotta, jelzi az a tény, hogy a budai főreáliskola alapkövetésénél Ferenc József császár is meg kívánt jelenni. Csak a császári család egyik tagjának hirtelen halála akadályozta meg ebben az uralkodót.

A budai főreált négy év alatt építették föl. A korabeli sajtó sokat elcélldött az építkezés lassúságán. Az ünnepélyes megnyitót 1859-ben tar-

tották a hercegprimásnak, a császári család tagjainak és más előkelőségeknek a részvételével. Ekkor nyújtották át az iskola első igazgatójának, *Schenzl Guidónak* azt a vörös selyemdamszt, aranszegélyes, gótikus stílusú zászlót, amelyet a Toldy gimnázium ballagó diákjai azóta is minden évben körbevisznek.

Az új iskola kiemelkedő helyet foglalt el a pesti-budai középiskolák sorában. Kinevezett tanárai között nem egy akadémikus, egyetemi professzor volt. A múlt század utolsó évtizedeiben itt tanított *Heller Ágost* fizikus, *Hankó Vilmos* kémikus, *Paszlávszky József* zoológus és sok más kiváló tudós.

Más nevezetességgel is büszkélkedhetett a budai főreál. Első igazgatója, *Schenzl Guidó* akadémikus a kor jeles meteorológusa is volt. 1861-től rendszeres meteorológiai megfigyeléseket végzett az iskola épületében. Ő javasolta az Akadémiának a központi meteorológiai és földmágnesességi intézet létrehozását, amelynek 1870-ben a budai főreál adott első otthont. Itt végezték el a közép-európai déli időpont meghatározásához szükséges méréseket. A pontos délidőt az iskola Dunára néző ablakából leadott lövéssel jelezték minden nap a főváros lakosságának. 1945-ig az órákat ehhez a lövéshez igazították.

Az iskola hírnevét nemcsak tanárai, hanem az itt végzett növendékek is öregbítették. A főreál első nagy korszakában, ami az első világháború végéig tartott, a végzett növendékek között találjuk *Hauszmann Alajos* építész, *Aba-Novák Vilmos* és *Feszty Árpád* festőművészek, *Dobrovits Aladár* egyptológus nevét, hogy csak a legismertebbeket említsük. Itt érettségizett *Németh László* is, aki a Révai

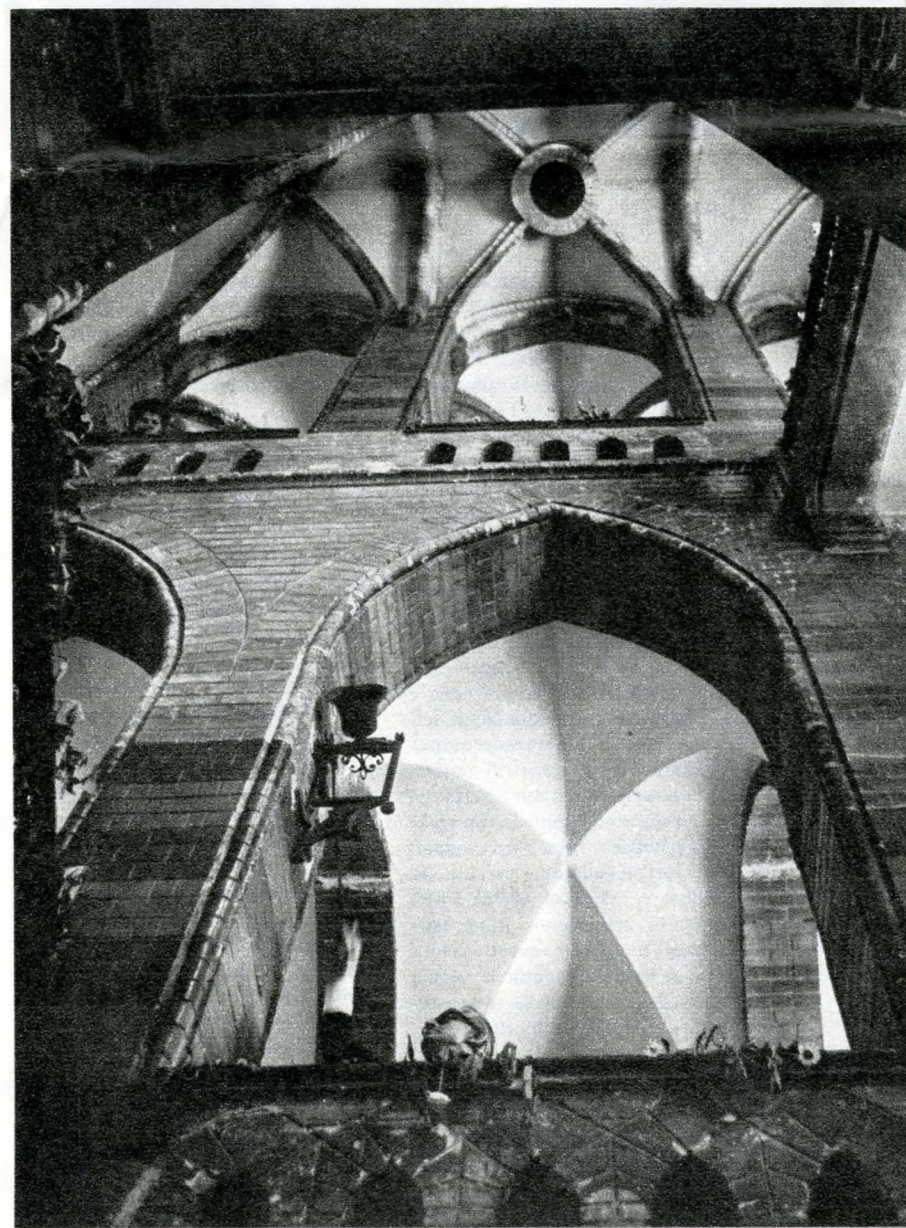
Miklós önképzőkörben olvasta föl első novelláit, színdarabjait. Visszaemlékezéseiben azt írja, hogy íróvá válására alighanem az itt eltöltött két év volt a legnagyobb hatással.

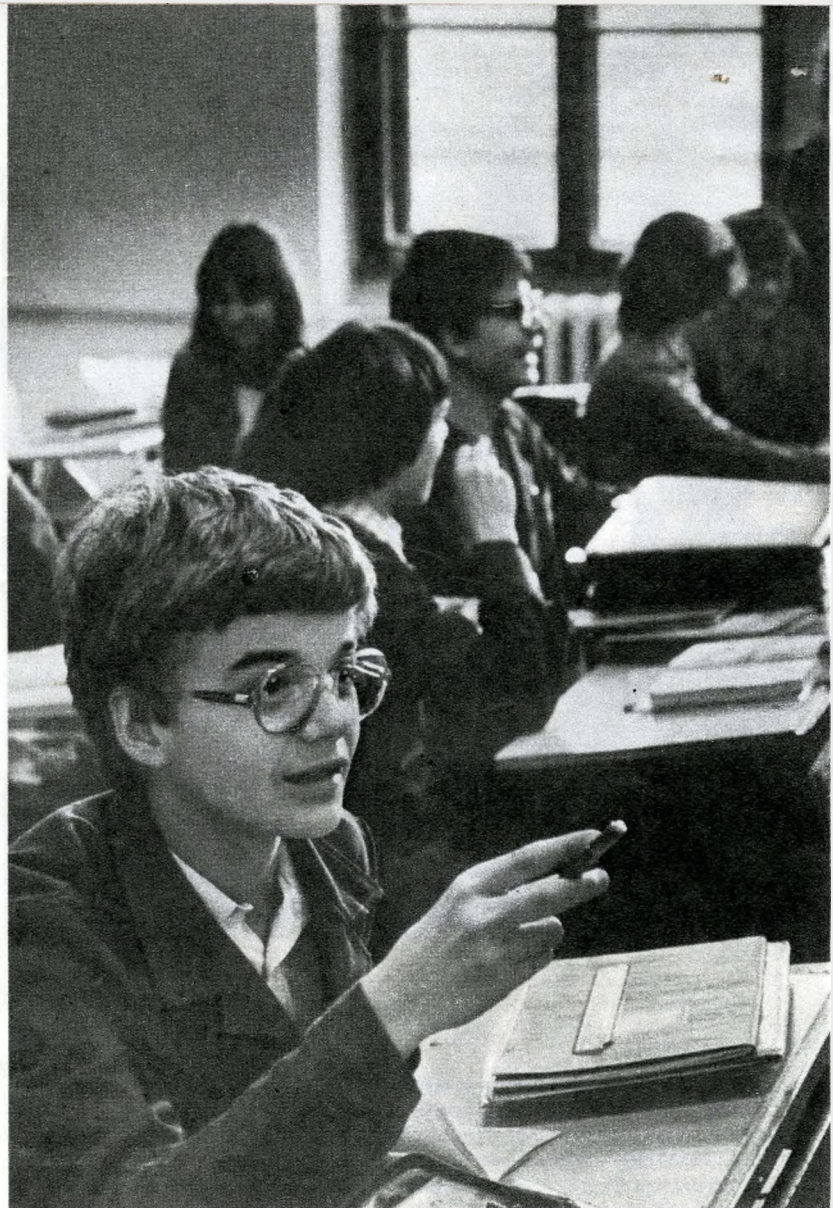
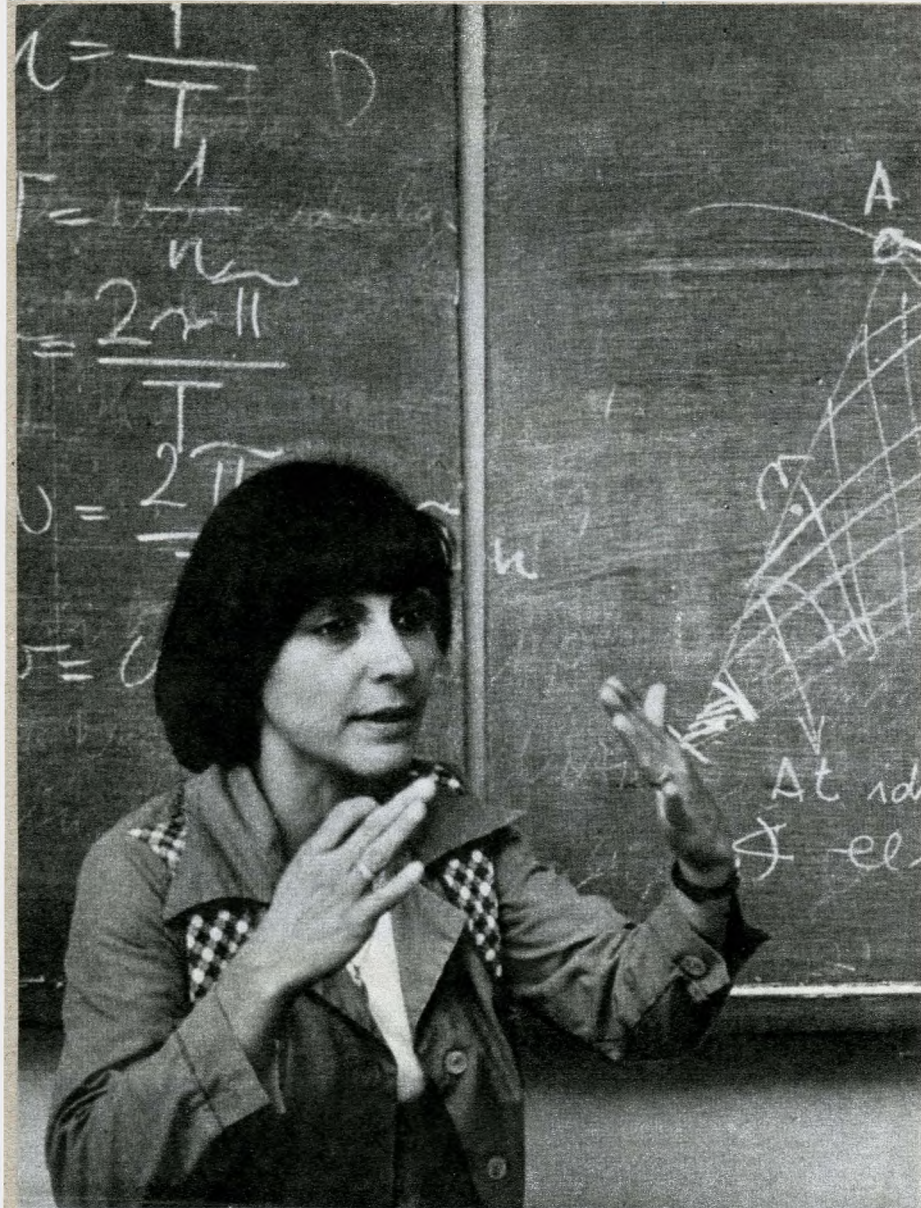
Az első világháború után az oktatás tömegesebbé tételével, a középiskolák számának emelkedésével a budai főreál veszített különleges státuszából. Az iskolát 1920-ban Toldy Ferencről, a reformkor nagy irodalomtörténészéről nevezték el, aki a közelben született és halt meg (Toldy Ferenc utca 30). 1935-től a „Toldy” mint reál-gimnázium működött.

*

Miután elvégeztem az iskola történetére vonatkozó fenti „penzumot”, elindulok, hogy megismerjem a nagymúltú gimnázium mindennapjait. A Batthyány téri csarnok mellett kapaszkodom föl a messziről is jól látható, impozáns, újgótikus stílusú épülethez.

A kapu kilincsen az évszám rögtön emlékezteti a belépőt az iskola felszentelésének dátumára. A folyosók magasan, csúcsívben végződnek. Az ablakok e magassághoz képest alacsonyak és nincs is sok belőlük, így az uralkodó félhomály az első pillanatban kolostori hangulatot áraszt. Az emelet fordulójában faliújság: az ötletes plakátok egyike arról tudósít, hogy valamelyik osztály gondozásában ismét megnyílt a büfé. A másik az iskolai „Ki nyer má”-ra hívja a diákokat. A harmadikon egy vasárnapi kirándulásra toborozzák az érdeklődőket a turista szakkör tagjai. Az első emeleten megvan a régi kis harang, de ma már természetesen villanycsengők jelzik az óra végét. A lépcsővel szemben Borsos Miklós re-

liejje emlékeztet az iskola névadójára. Kellemesen berendezett, barátságos fogadószobában ülünk le beszélgetésre az iskola vezetőivel. Elsősorban az érdekel, hogy szerintük mi az, ami megkülönbözteti a Toldy gimnáziumot Budapest többi középiskolájától. A tanárok az első pillanatban tanácstalanul néznek egymásra. Úgy érzik, a mindennapi munkában végtére is ugyanaz jellemző rájuk, mint bármely más középiskolára: igekeznek maximálisan teljesíteni a tantervi és nevelési követelményeket. Az iskola egyéni arcát leginkább a Toldy-napokon lehet megismerni. A programok közül kiemelkedik a *Toldy Teátrum* szintársulatának fellépése, az iskola kamarazenekarának és énekkarának koncertje. A tantermeket is ünnepélyesebben díszítik fel erre az alkalomra. A gimnázium szakkörei igekeznek minél színvonala-sabb műsort, előadásokat tartani. Az öregdiákok a maiakkal együtt emlékeznek az öt, tíz, tizenöt, húsz, harminc vagy még több évvel ezelőtti iskolára. A tanulók maguk is végeznek kutatásokat az iskola történetének minél alaposabb felderítésére.

Egész évben mozgalmas élet folyik. Van egy klubjuk, ahol egymást érik a különböző rendezvények. Ott jártamkor az orosz nyelvi szakkör baráti találkozóra készült a szovjet komszomolistákkal. Az angol szakkör pedig egy-két nappal korábban tartotta

házi versenyt. Ilyen versenyeket minden tantárgyból szoktak rendezni, s igen hasznosnak bizonyulnak az egyetemi, főiskolai felvételi vizsgákra való felkészülésben.

A pályaválasztásra terelődik a szó. A főiskolát, egyetemet választók között a műszaki pályák a legnépszerűbbek. Talán szerepe van ebben a gimnázium „reál” hagyományainak is. Kiemelkedő színvonalú az angol nyelv oktatása is, bár az angol tagozatra csak kevesen juthatnak be. Viszont a gimnázium elvégzése után két-három évvel sokan leteszik az állami nyelvvizsgát. Az érettségi után valamilyen szakmában elhelyezkedni kívánók választását megkönnyítik a laboratóriumi gyakorlatokon szerzett ismeretek. A gyakorlati foglalkozás keretében tanított gépkocsivezetés, műszaki rajz, gépírás is jól hasznosítható a későbbiekben. A diákok szakmaválasztását befolyásolja az az egy hét is, amit évente minden osztály a Beloiannisz Híradástechnikai gyárban tölt el. Igaz, a végzetek nem a BHG-ben helyezkednek el, de sokan tanulnak ki valamilyen, a híradástechnikával kapcsolatos szakmát.

Tervekről, elképzelésekről kérdezek. Az iskola vezetői gonderhelten sóhajtanak: a fakultáció. A következő tanévtől kezdve vezetik be az ország gimnáziumaiban a fakultációs oktatást: a tanulók a kötelező órák mellett

maguk választhatják meg, hogy érdeklődésüknek megfelelően milyen tantárgycsoporttal kívánnak részletesebben foglalkozni. A Toldy tanárait – mint minden bizonnyal valamennyi gimnázium oktatóit – most az foglalkoztatja leginkább, hogyan sikerül elosztani a tanerőket, ki fogja az esetleges új tantárgyakat tanítani, elegendőek lesznek-e a tantermek, a fakultáció nem csökkenti-e majd az idegen nyelvek oktatására fordítható órák számát? És egyáltalán a „hogyan lesz” kérdése, mert a fakultáció gyökeresen megváltoztatja majd az oktatás eddigi rendjét.

*

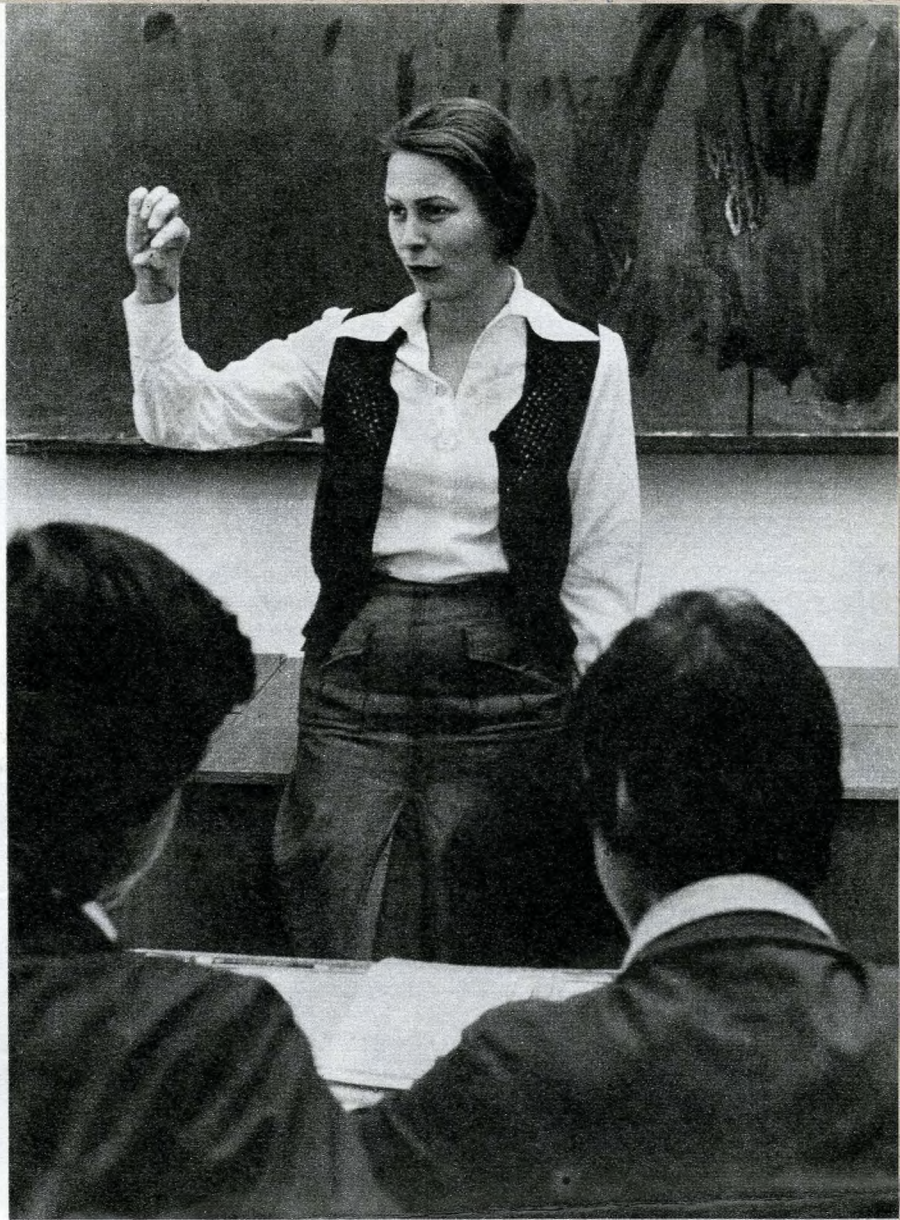
Több órára, osztályba is ellátogatok. Nézegetem a termet. Régimódi: magas ablakokkal, öntöttvas radiátorokkal. A sarokban némi képzelőerővel még fel lehet fedezni a régi szénfűtéses nagy kályha helyét. A padok tetejét böngészem: mit vésnék bele manapság a diákok? Először is a divatos együttesek nevét: Led Zeppelin, Abba, Boney M. Autómárkákat. Legnépszerűbb a Volvo. Néhány név szívvel és nyállal, a szerelem örök diadalát hirdeti. Egy-két bölcs mondást: „látod, itt az írások is alszanak” és hasonlókat.

A feliratok létrehozóit vizsgálga-

tom. Az osztály többsége lány, ami különben híven tükrözi az iskola összetételét. A lányok köpenyben ülnek, a fiúk inkább pulóverben. Látszik, hogy már negyedikesek: némelyik lány haja színezett, körme lakkozott, s a fiúk is „frizurát” hordanak. A tankönyvek, füzetek egyéni tarka burkolatban vagy anélkül. A padokból itt is, ott is a Modern könyvtár sorozat füzetei kandikálnak ki. Egy félig nyitott sportszatyorból egész halom művészettörténeti képeskönyv kínálja magát. Mindenütt tapasztalom, hogy ezek a 17–18 éves fiatal emberek szabadabban viselkednek és öltözködnek, kevesebb képmutatásra kényszerítő tilalomnak vannak alávetve, mint akár öt évvel ezelőtt a hasonló korú gimnazisták. Érződik ez az órák hangulatán is: a tanárok és diákok közötti kapcsolat természetesebb, fesztelenebb.

*

Vagy harminc-negyven kisdíák topog a nyolcórás csengetés előtt a folyosón. Ők még csak nyolcadikosok. Látogatóba jöttek abba az iskolába, ahová a következő tanévtől járni fognak. Az egyik csoportot elkísérem egy kémiaórára. Elsősökhöz megyünk. Alig pár hónapja tanulnak itt, mindegyikük köpenyben, gondosan bekötött füzetekkel. A mű-

anyag bevonatú padokon még sehol sincs semmilyen bevésés. Ezen az órán az atomszerkezettel foglalkoznak, bizony sokkal alaposabban, mint ahogyan mi tanultuk úgy másfél évtizeddel ezelőtt. A „kis” nyolcadikosok kezdetben még kuncogva, sutyorogva vezetik le izgmukat, aztán, amikor a tanárnő igen szemléletesen érzékelteti az atom parányiságát, közel hozza a bonyolultnak tűnő fogalmakat, elámulnak, hogy ők is értik, és pissenés nélkül figyelik mindazt, ami az órán történik. A folyosón megszólítom egyiküket, mit gondol a Toldyról? Nagy sóhajtással felel: de jó volna már ide járni és ilyeneket tanulni. Őszintén hangzott, nem úgy, mintha az iskola egyik tanárának nézett volna.

*

Nagyszünet van, amikor utolsó látogatásom után eljövök a Toldyból. A folyosókon halkán zsbonganak a diákok, a földszintről valamelyik Beethoven-szimfónia hangjai hallatszanak. Becsukódik mögöttem a nagy kapu. Pár lépés után visszánézek az iskola méltósággteljes épülettömbjére. Az ablakokban itt is, ott is gyermekfejek. Szokásos iskolai kép, de némi csúcsívvel, gótikával, vörös téglára karcolt régebbi és újabb feliratokkal. Így már nem is olyan mindennapi.

